

Обов'язки і відповідальність педагогічних працівників та керівника закладу за освіту дитини в Україні

Якість освіти залежить від багатьох факторів, зокрема від організації освітнього процесу, доступу вчителів до необхідних для здійснення роботи засобів та інструментів, професійності та мотивації вчителів, дотримання академічної доброчесності, психологічної атмосфери в закладі освіти, належного фінансування. В службі освітнього омбудсмена окреслили коло обов'язків і відповідальності педагогічних працівників та керівника закладу за освіту дитини в Україні.

Основними документами, які регулюють права та обов'язки педагогічних працівників та керівників закладів загальної середньої освіти, є Закон України “Про освіту” та Закон України “Про повну загальну середню освіту”.

Відповідальність педагога та керівника за булінг

Право дитини на безпечне освітнє середовище є найголовнішим. Це середовище включає, зокрема фізичну та психологічну безпеку дитини. Булінг не лише завдає шкоди здоров'ю дитини, а й погіршує якість освіти. Якщо вчитель виявив у дитини ознаки булінгу зобов'язаний повідомити керівника про булінг дитини, а керівник – поліцію.

Учитель або керівник, який скоїв булінг, несуть адміністративну відповідальність, яка визначена у статті 173-4 Кодексу України про адміністративні правопорушення. За неповідомлення про випадки булінгу поліції директор також несе адміністративну відповідальність.

Адже саме керівник забезпечує створення у закладі освіти безпечного освітнього середовища, вільного від насильства та булінгу (цькування):

- зокрема, розробляє, затверджує та оприлюднює план заходів, спрямованих на запобігання та протидію булінгу (цькування) в закладі освіти;
- розглядає заяви про випадки булінгу (цькування) здобувачів освіти, видає рішення про проведення розслідування, скликає засідання комісії з розгляду випадків булінгу (цькування) для прийняття рішення за результатами проведеного розслідування та вживає відповідних заходів реагування;
- забезпечує виконання заходів для надання соціальних та психолого-педагогічних послуг здобувачам освіти, які вчинили булінг, стали його свідками або постраждали від булінгу (цькування);
- повідомляє уповноваженим підрозділам органів Національної поліції України та службі у справах дітей про випадки булінгу (цькування) в закладі освіти (частина 3 статті 26 Закону України “Про освіту”).

Булінг (цькування), тобто діяння учасників освітнього процесу, які полягають у психологічному, фізичному, економічному, сексуальному насильстві, зокрема із застосуванням засобів електронних комунікацій, що вчиняються стосовно малолітньої чи неповнолітньої особи або такою особою стосовно інших учасників освітнього процесу, внаслідок чого могла бути чи була заподіяна шкода психічному або фізичному здоров'ю потерпілого, – тягне за собою накладення штрафу від 50 до 100 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадські роботи на строк від 20 до 40 годин.

Булінг, вчинений групою осіб або повторно протягом року після накладення адміністративного стягнення, – тягне за собою накладення штрафу від 100 до 200 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадські роботи на строк від 40 до 60 годин.

Якщо керівник закладу освіти не повідомив уповноваженим підрозділам органів Національної поліції України про випадки булінгу (цькування) учасника освітнього процесу – це тягне за собою накладення штрафу від 50 до 100 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправні роботи на строк до 1 місяця з відрахуванням до 20% заробітку.

Наразі на законодавчому рівні відповідальність учителя та керівника за вчинення булінгу не є достатньою. Нам відомі випадки, коли вчитель або керівник закладу освіти визнані судом винними у вчиненні булінгу, але продовжують працювати з тими ж дітьми або звільнялися з закладу освіти та влаштовувалися на роботу в іншому закладі освіти. Або ж мали чи отримували звання “Вчитель вищої категорії”, надбавки, премії тощо.

Відповідальність педагога за академічну недоброчесність

Якісна освіта неможлива без дотримання академічної доброчесності, тобто етичних принципів та правил, якими мають керуватися всі учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності для забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень (стаття 42 Закону України “Про освіту”).

Порушенням академічної доброчесності вважається:

- академічний плагіат (оприлюднення чийось результатів дослідження як власних або тексту без вказання авторства);
- самоплагіат (опублікування власних раніше опублікованих наукових результатів як нових);
- фабрикація (вигадування даних чи фактів);
- фальсифікація (відома зміна чи модифікація вже наявних даних, що стосуються освітнього процесу чи наукових досліджень);
- списування;
- обман;
- хабарництво;
- необ’єктивне оцінювання;
- допомога учням під час оцінювання їх навчальних результатів чи створення перешкод під час оцінювання;

- вплив на працівника, щоб він здійснив необ'єктивне оцінювання (частина 4 статті 42 Закону України “Про освіту”);
- надання допомоги учням під час проходження ними підсумкового оцінювання, ДПА, ЗНО, не передбаченої умовами та/або процедурами їх проходження;
- використання учнем під час контрольних заходів непередбачених допоміжних матеріалів та/або технічних засобів;
- проходження процедури оцінювання результатів навчання замість інших осіб;
- необ'єктивне оцінювання компетентностей педагогічних працівників під час атестації чи сертифікації (частина 4 статті 43 Закону України “Про повну загальну середню освіту”).

Порушення академічної доброчесності впливає на організацію та якість освітнього процесу. Адже якщо вчитель дозволяє учням списувати домашні завдання, самостійні, контрольні роботи, не перевіряє роботи на плагіат і не робить зауважень – це не лише впливає на рівень освіти учнів, а й виховує недоброчесних громадян.

За порушення академічної доброчесності педагогічний працівник повинен робити учню зауваження. Учень може повторно проходити підсумкове оцінювання, ДПА, відповідний освітній компонент освітньої програми, позбавлятися академічної стипендії, призових місць на учнівських змаганнях, турнірах, олімпіадах, конкурсах (частина 7, статті 43 Закону України “Про повну загальну середню освіту”).

Рішення про академічну відповідальність учнів приймає педагогічний працівник, який виявив порушення академічної доброчесності, або педагогічна рада закладу освіти відповідно до положення про внутрішню систему забезпечення якості освіти.

З іншого боку, вчитель несе відповідальність за постійний власний професійний розвиток та підготовку цікавих і змістовних уроків. Іноді педагоги використовують готові розробки уроків без посилання на авторство або ж під час підвищення кваліфікації замість того, щоб самостійно пройти програму підвищення кваліфікації, купують сертифікати.

Відповідальність за академічно недоброчесну поведінку для педагогічних працівників визначається Законами України “Про освіту” та “Про повну загальну середню освіту”. Багато шкіл на основі Закону України “Про повну загальну середню освіту” розробили власні Положення про академічну доброчесність учасників освітнього процесу. Було розроблено два проекти Закону України «Про академічну доброчесність», один – Національним агентством із забезпечення якості вищої освіти, інший – робочою групою за рішенням Комітету Верховної Ради України з питань освіти, науки та інновацій.

Рішення про те, порушив педагог академічну доброчесність чи ні, й те, який вид академічної відповідальності застосувати до педагога, приймає педагогічна рада. Якщо у школі підтвердили факт порушення академічної доброчесності вчителем, такий вчитель:

- не може залучатися до заходів забезпечення і підвищення якості освіти, учнівських олімпіад та інших змагань;

- не допускається до позачергової атестації;
- не може отримувати премії, інші заохочувальні виплати, нагороди протягом одного року;
- може бути позбавлений педагогічного звання.

Те, порушував педагогічний працівник академічну доброчесність, чи ні, враховується також, коли вирішується питання, притягувати педагогічного працівника до дисциплінарної відповідальності, чи ні, а також під час конкурсного відбору на посаду керівника закладу освіти (стаття 43 Закону України “Про повну загальну середню освіту”).

Види академічної відповідальності повинні відповідати вчиненим порушенням. За одне порушення може бути застосовано лише один із видів академічної відповідальності.